

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34
www.rijksoverheid.nl

Ons kenmerk
3511137-1043294-PG

Bijlagen
1

Datum document
01 februari 2023

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de datum
en het kenmerk van deze
brief.*

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum 23 februari 2023
Betreft Kamervragen

Geachte voorzitter,

Hierbij zend ik u, mede namens de minister voor Klimaat en Energie, de antwoorden op de vragen van het lid Van Haga (Groep Van Haga) over De berichtgeving over energiearmoede en schimmel in woningen (2023Z01568).

Hoogachtend,

de staatssecretaris van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport,

Maarten van Ooijen

Antwoorden op Kamervragen van het lid Van Haga (Groep Van Haga) over De berichtgeving over energiearmoede en schimmel in woningen (2023Z01568, ingezonden 1 februari 2023).

1. Hebt u kennisgenomen van het bericht 'Honderdduizenden huishoudens zetten kachel lager: huizen vol schimmel het gevolg'?[1]

Ja

2. Wat vindt u ervan dat de energiearmoede inmiddels zo hard oploopt en dusdanig ernstig is, dat mensen niet langer onder gezonde omstandigheden in hun eigen woning kunnen wonen?

De cijfers uit de CBS/TNO-energiearmoedemonitor en de aanvullende analyse van TNO zijn zorgelijk. Huishoudens in Nederland hebben veel last van de gestegen energierekening. Dit geldt in het bijzonder voor mensen in slecht geïsoleerde huurwoningen. Daarom heeft het kabinet een prijsplafond ingevoerd naast het brede koopkrachtpakket voor 2023. Op 7 februari jl. is ook het Tijdelijk Noodfonds Energie gelanceerd, waar het kabinet een subsidie voor heeft verstrekt. Dit noodfonds betaalt een deel van de energierekening voor huishoudens die een te groot deel van hun inkomen kwijt zijn aan de energierekening. Deze maatregelen dringen het aantal huishoudens met energiearmoede terug. Momenteel worden verschillende denkrichtingen verkend over het te voeren beleid rondom de hoge energieprijzen voor de komende jaren. Mede naar aanleiding van de Motie Van der Lee/Kathmann heeft het kabinet de Kamer geïnformeerd¹ welke maatregelen het kabinet verkent om huishoudens die kwetsbaar zijn voor de gevolgen van hoge energieprijzen de komende jaren gericht te ondersteunen tijdens de afbouw van de generieke maatregelen. Daarbij ligt de focus op huishoudens die kwetsbaar zijn voor de hoge energieprijzen.

3. Weet u hoeveel mensen in Nederland op dit moment te kampen hebben met energie-armoede, waardoor zij hun huizen niet meer adequaat kunnen verwarmen? Als u de actuele situatie niet inzichtelijk heeft, bent u dan voornemens om deze in kaart te brengen?

De minister voor Klimaat en Energie heeft uw Kamer op 27 januari 2023 geïnformeerd over de Monitor Energiearmoede in Nederland (Kamerstuk 29023, nr. 390). We spreken van energiearmoede als een huishouden te maken heeft met een laag inkomen in combinatie met een te hoge energierekening en/of een woning van (zeer) slechte energetische kwaliteit. In de eerste Monitor Energiearmoede geeft het CBS informatie over 2019 en 2020; de cijfers van 2020 zijn de meest actuele cijfers. Hieruit volgt dat 6,4 % van het totaal aantal huishoudens (ongeveer 512.000 huishoudens) te maken heeft met energiearmoede in dat jaar.

Om een beeld te krijgen bij de ontwikkeling van energiearmoede na 2020 heeft TNO een actuele inschatting van het niveau van energiearmoede eind 2022 op zowel nationaal als lokaal niveau opgesteld. Deze analyse is gebaseerd op inschattingen en aannames op basis van cijfers van het CBS die zijn vastgesteld voor 2020 voor individuele huishoudens, en sluit qua methode en definities aan op

¹ 2023Z03238

de Monitor Energiearmoede. Voor de energieprijzen, compensatiemaatregelen en energiebesparing die ten grondslag liggen aan de inschatting van energiearmoede voor 2022 zijn aannames gedaan. Uit het TNO-rapport blijkt dat, als gevolg van de hoge energieprijzen, het aandeel energiearme huishoudens tussen 2020 en 2022 naar schatting is gestegen van 6,4% naar 7,4%. Het totaal aantal huishoudens dat in 2022 kampt met energiearmoede wordt geschat op 602.000 (7,4% van het totaal aantal huishoudens). Dit TNO-rapport is onderdeel van het meerjarige TNO-kennisprogramma energiearmoede, waarover uw Kamer eerder is geïnformeerd (Kamerstuk 29 023, nr. 354).

4. Weet u hoeveel woningen in Nederland inmiddels onderhevig zijn aan de gevolgen van ontoereikende verwarming en in welke verschillende vormen deze schade zich manifesteert, naast schimmelvorming?

Het kabinet heeft geen overzicht van het aantal huizen in Nederland dat gevolgen ondervindt van ontoereikende verwarming. Voor vocht- en schimmelproblematiek heeft de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening een brede aanpak met alle betrokken partijen ingezet. Deze aanpak lijkt effect te hebben, getuige dat uit het WoON 2021 blijkt dat het aandeel corporatiehuurders dat last heeft van vocht en/of schimmel is afgenomen van 28% in 2018 tot 24% in 2021. Dat aantal blijft desalniettemin te hoog, vandaar dat in de Nationale prestatieafspraken, die in juni 2022 zijn ondertekend met Aedes, Woonbond en de VNG, ook aandacht is voor onderhoud en woningkwaliteit. In de Nationale prestatieafspraken is afgesproken dat corporaties ervoor zorgen dat er vanaf 2026 geen woningen meer zijn met een slechte staat van onderhoud (categorie 5 of 6) en dat corporaties tot en met 2030 jaarlijks € 200 miljoen extra investeren in woningverbetering, met een focus op een versnelde aanpak van vocht en schimmel, loden leidingen, asbest en brandveiligheid.

5. Wat kunnen de gevolgen zijn van schimmelvorming in een woning voor de gezondheid van de bewoners, zowel op de korte, als op de lange termijn?

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) concludeerde in 2009 in de Air Quality Guidelines over vocht en schimmels in binnenmilieu, dat er voldoende epidemiologisch bewijs is voor een hoger risico op luchtwegklachten, luchtweginfecties en verergering van astma bij mensen die wonen in huizen met schimmels en vocht. Er is enig bewijs voor een verhoogd risico op allergische rhinitis en astma. Ook is er klinisch bewijs dat blootstelling aan schimmels en andere vocht gerelateerde microbiële agentia (bacteriën) een verhoogd risico geeft op zeldzame aandoeningen zoals hypersensitieve pneumonitis, allergische alveolitis, chronische rhinosinusitis en sinusitis op basis van een schimmelallergie. Resultaten van toxicologisch onderzoek duiden op het optreden van diverse toxische en ontstekingsreacties na blootstelling aan micro-organismen, evenals hun sporen, stofwisselingsproducten en -componenten, afkomstig van vochtige woonmilieus. Alhoewel allergische personen extra gevoelig zijn voor biologische en chemische agentia in vochtige woonmilieus, zijn ook gezondheidseffecten gevonden in niet-allergische populaties. Door toename van de prevalentie van astma en allergieën is ook het aantal individuen toegenomen dat gevoelig is voor vochtige woonmilieus.

Naast gevolgen voor de fysieke gezondheid kunnen schimmelvorming (en geassocieerde problemen zoals vocht en kou in huis) ook gevolgen hebben voor

de mentale gezondheid. Er zijn associaties gevonden tussen wonen in een koud en vochtig huis en uiteenlopende gevolgen voor de mentale gezondheid waaronder een toename in depressieve gevoelens en piekeren, bezorgdheid over de fysieke gezondheid en chronisch thermisch discomfort. Onderzoek laat zien dat problemen in huis (vocht, kou, schimmel) vooral tot negatieve mentale gezondheidsgevolgen kunnen leiden als men daarnaast zorgen heeft over de betaalbaarheid van energiekosten. Het wordt verondersteld dat wonen in een koud en vochtig huis een bron is van cumulatieve stress, waarbij er een opeenstapeling is van meerdere bronnen voor stress (o.a. effecten op de fysieke gezondheid; financiële zorgen), die samen de kwetsbaarheid voor negatieve mentale gezondheidseffecten vergroten.

De GGD'en bieden via de website www.ggdleefomgeving.nl informatie over de gezondheidsrisico's van schimmel en over het voorkomen en verwijderen van schimmel.

6. Wat zijn specifiek de gevolgen voor kinderen en ouderen die moeten leven in een huis met schimmelvorming? Leidt het wonen in een huis met schimmelvorming bijvoorbeeld tot co-morbiditeiten en/of vroegtijdig overlijden bij ouderen die al lijden aan bepaalde aandoeningen en/of kunnen kinderen hierdoor bijvoorbeeld astma en/of ontwikkelingsproblemen krijgen?

Als risicogroepen voor gezondheidseffecten van schimmels onderscheiden we mensen die door specifieke woningkenmerken kans lopen op een verhoogde blootstelling en mensen die vanwege lichamelijke omstandigheden gevoeliger zijn. Verhoogde blootstelling aan vocht en schimmels in woningen kan optreden bij gebrekkige woonomstandigheden door bouwtechnische gebreken of achterstallig onderhoud en door bewonersgedrag zoals onvoldoende (mogelijkheid tot) ventileren en stoken of een te hoge bezettingsgraad van de woning. Bij zowel allergische als niet-allergische personen kunnen vochtige woonomstandigheden en schimmelgroei leiden tot gezondheidseffecten. Reden hiervoor is dat naast allergische mechanismen ook niet-allergische mechanismen vermoedelijk een rol spelen. Bij allergische personen treden effecten echter vaker op en kunnen de effecten ernstiger zijn. Om deze redenen worden allergische personen aangemerkt als behorend tot een risicogroep. Kinderen en ouderen kunnen tot de risicogroepen behoren, maar dit is niet noodzakelijk zo.

7. Wat zijn de gevolgen voor de (druk op de) zorg van het toenemende aantal mensen in Nederland dat onder ongezonde omstandigheden moet wonen in een huis dat ontoereikend wordt verwarmd? Welke ziekten/aandoeningen kunnen hierdoor worden aangewakkerd/verergerd en hoeveel meer huisartsenbezoeken en ziekenhuisopnames en medische behandelingen zijn hiervan het gevolg?

De gezondheidsklachten die kunnen worden verwacht als gevolg van vocht en schimmel zijn beschreven in het antwoord op vraag 5. Het kabinet heeft geen exacte gegevens over de zorgkosten die hiermee samenhangen. TNO heeft op 27 januari 2023 wel een verkennende studie gepubliceerd met de titel *Gezondheidskosten en energiearmoede. Een empirische analyse voor Nederland*. Uit hun econometrische analyse blijkt dat zorgkosten van huishoudens hoger zijn naarmate de energiekwaliteit van hun huis slechter is. TNO beschrijft dat de analyse aantoont dat de extra zorgkosten voor huishoudens met een laag inkomen gemiddeld 5 procentpunt hoger zijn in woningen met een slecht energielabel (F&G) dan in woningen met een goed energielabel (A&B). Bij kinderen tot 18 jaar

uit energiearme huishoudens (d.w.z. een laag inkomen en een slecht energielabel) waar de verwarming uit of te laag staat (onderconsumptie van energie) is dat effect nog groter. Zij hebben 11 procentpunt hogere totale zorgkosten, met name ziekenhuiskosten, dan kinderen uit huishoudens met een laag inkomen in een woning met een goed energielabel. Binnen de groep energiearme huishoudens zijn de ziekenhuiskosten van kinderen in een woning waar de verwarming uit of te laag staat gemiddeld 17% hoger dan van jongeren in vergelijkbare woningen waar de verwarming wel aan staat.

Het onderzoek is een econometrische analyse gebaseerd op het combineren van geanonimiseerde CBS-microdata voor 5,8 miljoen huishoudens. Een dergelijke 'big data' analyse heeft voordelen omdat het inzicht geeft in effecten die alleen voorkomen bij relatief kleine groepen – zoals kinderen in huishoudens met een laag inkomen in de energetisch slechtste woningen met onderconsumptie van energie. Een belangrijk nadeel van deze methode is echter dat de onderliggende mechanismen van de aangetoonde effecten niet goed in beeld komen – de analyse geeft bijvoorbeeld geen inzicht in welke klachten de extra zorgkosten onder kinderen uit energiearme huishoudens veroorzaken.

Vragen over vocht en schimmel in huis vormen ook een belangrijk deel van de milieu gerelateerde vragen waar mensen contact over opnemen met de GGD.

8. Wat betekent de energie-armoede en de daardoor veroorzaakte schade aan woningen voor de Nederlandse woningmarkt? Hoeveel huizen zullen op termijn onbewoonbaar worden en/of ingrijpend moeten worden gesaneerd? Wat zullen hiervan de kosten zijn en wat betekent dit voor de toch al grote krapte op de woningmarkt?

Het kabinet kan hier geen inschatting van maken.

9. Wat betekent de schade aan woningen als gevolg van ontoereikende verwarming voor het milieu? Wat doet overmatige schimmel bijvoorbeeld met de lucht, bodem en drinkwaterkwaliteit en welke schade treedt er nog meer op die potentieel nadelig kan zijn voor de leefomgeving?

Onderzoek naar de effecten van huisschimmel op de gezondheid richten zich op het binnenmilieu, met name de lucht die mensen inademen in huis. Er is, voor zover bij ons bekend, weinig tot geen onderzoek gedaan naar de gevolgen van huisschimmel voor de buitenlucht, bodem of drinkwater. Het kabinet heeft geen reden om aan te nemen dat er grote effecten zijn.

10. Wat gaat u doen om ervoor te zorgen dat mensen die het zich financieel niet kunnen veroorloven om hun huis op te knappen en/of te verduurzamen niet onder ongezonde omstandigheden hoeven te wonen? Waar kunnen deze mensen terecht voor hulp?

Het kabinet heeft zowel vorig jaar als dit jaar fors ingegrepen om de gevolgen van de hoge prijzen te dempen: vorig jaar de energietoeslag, belastingverlaging en 190 euro in november en december, een energiearmoede aanpak met o.a. energiecoaches en -fixers en energiebesparende maatregelen, campagnes en een 0%-lening voor laagste inkomens bij warmtefonds voor verduurzaming. Dit jaar het koopkrachtpakket, het prijsplafond en de start van het Nationaal isolatieprogramma, gericht op de slechtst geïsoleerde woningen met focus op kwetsbare huishoudens.

Een structurele oplossing is huishoudens helpen met verduurzamen, om zo de energierekening structureel omlaag te brengen.

- Het kabinet heeft de verhuurdersheffing woningcorporaties afgeschaft: 3 mrd o.a. voor verduurzaming en afspraken gemaakt over verduurzamen woningen.
- Voor particuliere huur zijn de subsidies verruimd.
- Verhuurders mogen slecht geïsoleerde huizen met label F en G vanaf 2030 niet meer verhuren en vanaf 2024 gaat het aangepaste puntenstelsel zorgen voor extra prikkels om te verduurzamen: extra punten voor groene labels en aftrekpunten voor de slechtste labels
- Drempels wegnemen voor verduurzamen huurhuizen (instemming voor verduurzamen)
- Met lokale aanpak isolatie kunnen gemeenten slecht geïsoleerde woningen verduurzamen en het warmtefonds heeft een lening met 0% rente voor de laagste inkomens.
- Het kabinet is bezig met een versnellingspakket verduurzaming gebouwde omgeving. De minister voor VRO zal u in het voorjaar daarover meer informatie sturen.

[1] RTL Nieuws, 30 januari 2023, 'Honderdduizenden huishoudens zetten kachel lager: huizen vol schimmel het gevolg'.

(<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/video/video/5362714/honderdduizenden-nederlanders-zetten-kachel-lager-huizen-vol-schimmels>)